

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ**

Остапенко Алла Сергіївна

УДК 378.046-021.68+37.013.83:62(043.3)

**РОЗВИТОК МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ
ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Українській інженерно-педагогічній академії, Міністерство освіти і науки України, м. Харків.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Покросва Любов Денисівна,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Харківська академія неперервної освіти»,
ректор, м. Харків.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Цина Андрій Юрійович,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
завідувач кафедри теорії та методики
технологічної освіти, м. Полтава;

кандидат педагогічних наук, доцент
Гречаник Олена Євгенівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
завідувач кафедри наукових основ управління,
м. Харків.

Захист відбудеться «9» квітня 2021 року о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.108.01 в Українській інженерно-педагогічній академії за адресою: вул. Університетська, 16, зала засідань, м. Харків, 61003.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Української інженерно-педагогічної академії за адресою: вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003.

Автореферат розісланий «6» березня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Вікторія КОВАЛЬСЬКА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інтеграція України у світовий освітній простір зумовлює реформування освітньої галузі шляхом оновлення її структури, реалізації компетентнісного підходу, що визначається Законом України «Про повну загальну середню освіту», Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Вимогою сьогодення є навчання впродовж життя, за якою сучасні вчителі мають неперервно навчатися з метою вдосконалення знань та вмінь, формування й удосконалення професійних компетентностей відповідно до індивідуальних запитів. У цих умовах особливої актуальності набуває післядипломна освіта вчителів як система, що здатна оперативно реагувати на виклики сучасності. Це засвідчується Законом України «Про освіту», Порядком підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Водночас актуалізація вимог щодо формування у здобувачів освіти проєктно-технологічної та інформаційно-комунікаційної компетентностей як умови їх успішної життєдіяльності концентрує увагу на компетентності саме вчителів технологій, оскільки їхня професійна діяльність спрямована на формування цих якостей у випускників закладів загальної середньої освіти.

Зміни, які відбуваються сьогодні в системі освіти, свідчать про необхідність розвитку методичної компетентності вчителів технологій, що передбачає знання та вміння в галузі технологій та методик їх навчання, а також професійно важливі якості, що забезпечують цей процес.

Питання розвитку методичної компетентності вчителів досліджувалися вченими за такими напрямками: визначення суті професійної компетентності вчителя (В. Адольф, В. Введенський, І. Гребенєв, Т. Гущина, О. Зубков, Т. Кочарян, О. Лебедева, І. Соколова, О. Тумашева); формування професійної компетентності вчителя (Л. Кобишева, А. Кочетов, Н. Кузьміна, С. Кульневич, О. Лебедев, Н. Лобанова, В. Лунячек, Ю. Присяжнюк, В. Саюк); застосування інноваційних технологій навчання (О. Пехота, Л. Пироженко, С. Сисоєва, А. Фасоля, Л. Штефан, Н. Якса); психолого-педагогічне обґрунтування системи післядипломної педагогічної освіти (Т. Браже, І. Гавриш, Н. Гузій, Г. Данилова, Г. Дегтярьова, Г. Єльнікова, І. Єрмаков, І. Зязюн, І. Колеснікова, Г. Кравченко, С. Крисюк, О. Огієнко, В. Олійник, О. Пехота, Л. Покроєва, С. Сисоєва, Т. Сорочан).

Незважаючи на ґрунтовність досліджень, предметом яких є підготовка майбутніх учителів на компетентнісних засадах, подальший розвиток їх методичної компетентності науковцями майже не актуалізується; а розвиток методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти не був темою окремого дослідження.

Аналіз результатів теоретичних досліджень щодо розвитку методичної компетентності вчителів технологій і практичного досвіду організації їх післядипломної освіти дозволив виявити низку *суперечностей*, а саме: між сучасними вимогами суспільства до професійної компетентності вчителів

технологій і низьким рівнем розвитку їхньої методичної компетентності; необхідністю індивідуалізації процесу розвитку методичної компетентності вчителів технологій і недостатньою розробленістю її теоретичних основ; високим професійно-методичним потенціалом системи післядипломної освіти й недостатнім використанням її можливостей для індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій.

Актуальність дослідження та перспективність залучення ресурсів післядипломної освіти для професійно-методичного зростання вчителів технологій, об'єктивна потреба в підвищенні рівня їх фахової майстерності та недостатня теоретико-практична розробленість досліджуваної проблеми зумовили вибір теми дисертаційної роботи: **«Розвиток методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри креативної педагогіки та інтелектуальної власності Української інженерно-педагогічної академії та є складовою комплексної теми «Теоретико-методичні засади підвищення кваліфікації працівників системи освіти у сфері інтелектуальної власності» (державний реєстраційний № 0119U101770).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 6 від 26.12.2014) і узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 27.01. 2015).

Мета дослідження – підвищення рівня методичної компетентності вчителів технологій шляхом теоретичного обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки моделі її індивідуалізованого розвитку в системі післядипломної освіти.

Відповідно до поставленої мети в дослідженні визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти та визначити проблему дослідження.

2. Визначити й обґрунтувати концептуальні засади індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій в системі післядипломної освіти.

3. Уточнити суть, структуру методичної компетентності вчителів технологій та діагностичний інструментарій вимірювання рівня її розвитку.

4. Теоретично обґрунтувати й розробити модель індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

5. Практично реалізувати й експериментально перевірити ефективність моделі індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

Об'єкт дослідження – процес післядипломної освіти вчителів технологій.

Предмет дослідження – індивідуалізований розвиток методичної компетентності вчителів технологій.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що рівень методичної компетентності вчителів технологій підвищиться за умови впровадження в систему післядипломної освіти моделі індивідуалізованого її розвитку на засадах системної реалізації

діяльнісного, кваліметричного, андрагогічного, акмеологічного, індивідуалізованого, компетентнісного підходів.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: положення системного (Ю. Бабанський, В. Беспалько, І. Блауберг, Н. Кузьміна, М. Лапенко, Е. Юдін), компетентнісного (Н. Бібік, В. Кремень, А. Кузьмінський, Н. Лісова, Н. Ничкало, О. Савченко), андрагогічного (С. Змійов, Л. Лук'янова, О. Пінський, Л. Покроєва, Н. Протасова, М. Смирнова, Р. Штайнер), акмеологічного (В. Андрущенко, Н. Білик, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Касьянова, В. Кремень, В. Луговий, В. Олійник), діяльнісного (Н. Бібік, Л. Виготський, М. Лазарєв, А. Хуторський, Р. Шакурова), індивідуалізованого (С. Гончаренко, Н. Клокар, В. Леонтєв, В. Лозова, П. Сікорський, І. Унт), кваліметричного (Г. Азгальдов, Г. Єльнікова, Г. Полякова) підходів у освіті; дослідження теорії змісту навчання (Н. Брюханова, О. Коваленко, М. Лазарєв, І. Лернер); теоретико-методологічні засади трудової підготовки та технологічної освіти (О. Коберник, Г. Левченко, В. Мадзігон, А. Макаренко, В. Сидоренко, В. Соловей, А. Терещук, Г. Терещук, Д. Тхоржевський).

Для досягнення поставленої мети, розв'язання завдань і перевірки висунутої гіпотези використано такі **методи дослідження**: *теоретичні*: вивчення наукової психолого-педагогічної літератури та нормативних документів із проблеми дослідження; аналіз, синтез, класифікація, порівняння, зіставлення, узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду розвитку методичної компетентності вчителів технологій; теоретичне моделювання з метою розроблення моделі індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти; систематизація й інтерпретація теоретичних і експериментальних даних; *емпіричні*: педагогічний експеримент (підготовчий, констатувальний, формувальний, контрольний, узагальнювальний етапи) для перевірки ефективності моделі індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій; спостереження, самоспостереження, опитування, анкетування, бесіда, праксиметричний метод (вивчення документації та продуктів діяльності) для виявлення рівня методичної компетентності вчителів технологій; *математичні*: кількісний і якісний аналіз результатів експериментальної роботи, методи статистичної обробки для визначення валідності, об'єктивності та значущості результатів дослідження, доведення вірогідності результатів експериментальної роботи (критерій Пірсона).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

вперше:

– теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти, яка базується на основі системної реалізації діяльнісного, кваліметричного, андрагогічного, акмеологічного, індивідуалізованого та компетентнісного підходів і реалізує індивідуально-діагностичний, індивідуально-мотиваційний, індивідуально-технологічний та індивідуально-рефлексійний етапи, що забезпечує підвищення рівня розвитку методичної компетентності фахівців;

уточнено:

– суть методичної компетентності вчителів технологій як інтегральної професійно значущої характеристики фахівців, що виявляється у сформованій системі знань науково-теоретичних засад змісту предмета «Технології» і методики його навчання, умінь вирішувати методичні завдання, які виникають у педагогічній діяльності, та комплексу професійно важливих якостей, які забезпечують ефективну реалізацію професійної діяльності вчителів технологій;

– зміст структурних компонентів методичної компетентності вчителів технологій: особистісного (мотивація і здатність до вдосконалення методичної компетентності та її саморозвитку, перцептивна, комунікативна здатність і здатність до рефлексії), пізнавального (володіння змістом освітньої програми навчального предмета «Технології», її варіативної складової, технологіями реалізації діяльнісного та компетентнісного підходів у навчанні, новітніми методиками навчання, зокрема організації проєктно-технологічної діяльності, самостійної роботи здобувачів освіти, критеріями оцінювання їх навчальних досягнень; основами знань про безпечні умови виконання практичної роботи) та діяльнісного (аналітико-синтетичні, прогностичні, конструктивно-проєктувальні, конструкторсько-технологічні вміння та навички);

набули подальшого розвитку:

– форми освітньої діяльності з індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти; їх подальший розвиток полягає у використанні на індивідуально-діагностичному етапі індивідуального діагностування, індивідуальної бесіди; на індивідуально-мотиваційному етапі – проблемних семінарів і диспутів за тематикою індивідуальних запитів, виставок, професійних конкурсів; на індивідуально-технологічному етапі – тематичних лекцій з індивідуальними завданнями в межах дистанційного навчання, спецкурсу за індивідуальними запитами слухачів, семінарів-тренінгів, засідань мобільних творчих колективів за тематикою індивідуальних запитів; на індивідуально-рефлексивному – індивідуальних фахових контрольних робіт, конференцій з обміну досвідом, аналітичного семінару за результатами олімпіади з трудового навчання та технологій.

Практичне значення результатів дослідження полягає у впровадженні в систему післядипломної освіти моделі індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій, зокрема розробленні й апробації спецкурсу щодо розвитку методичної компетентності вчителів технологій, відповідних методичних рекомендацій і методичних посібників, розробленні діагностичного інструментарію для виявлення рівнів розвитку досліджуваної компетентності.

Основні положення дисертаційної роботи впроваджено в систему освітньої діяльності Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти» (довідка № 387 від 18.08.2020), Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені В. М. Остроградського (довідка № 100 від 17.06.2020), Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського (довідка № 20/01-13/410 від 18.06.2020),

Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені В. Сухомлинського (довідка № 356/01-12 від 19.06.2020).

Зміст і результати дослідження можуть бути використані в діяльності закладів післядипломної й вищої освіти з підготовки вчителів технологій до роботи в інноваційному освітньому середовищі.

Особистий внесок здобувача. У працях, написаних у співавторстві, здобувачеві належить (відповідно списку наукових праць): [4] – охарактеризовано складові структурних компонентів методичної компетентності вчителів технологій; [6] – обґрунтовано форми роботи з розвитку методичної компетентності вчителів технологій в системі післядипломної освіти; [9] – охарактеризовано методичну компетентність учителя технологій як основу його конкурентоспроможності; [15] – розкрито значення трудової підготовки в процесі формування особистості; [16] – охарактеризовано методичну компетентність як складову професійної компетентності вчителів технологій.

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати дослідження доповідалися та обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських науково-методичних заходах: *міжнародних*: «Key Issues of Education and Sciences: Development Prospects for Ukraine and Poland» (Stalowa Wola, 2018); «Створення інноваційного освітнього середовища в регіоні як умова реалізації принципів інтеграції, диференціації та свободи вибору професійного розвитку педагогів» (Київ, 2018); «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions» (Stuttgart, 2019); «Modern science: problems and innovations» (Stockholm, 2020); *всеукраїнських*: «Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування шкільної освіти» (Київ, 2015); «Модернізація методів, форм і засобів в роботі вчителя трудового навчання (технологій)» (Одеса, 2015); «Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: проблеми підготовки та перепідготовки освітянських кадрів» (Київ, 2015); «Science and Youth 2018: Priority Trends in Global Change» (Київ, 2018); «Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управлінської діяльності» (Херсон, 2019); «Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя» (Київ – Харків, 2020).

Матеріали дослідження обговорено й позитивно схвалено на засіданнях кафедри креативної педагогіки та інтелектуальної власності Української інженерно-педагогічної академії та кафедри виховання й розвитку особистості Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти».

Публікації. Результати дослідження опубліковано в 17 наукових публікаціях (у т. ч. 12 одноосібних), із них: 5 статей – у провідних наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні, 1 стаття – в іншому виданні, 7 публікацій – у матеріалах наукових конференцій, 1 – методичні рекомендації, 2 – методичні посібники.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (332 найменувань, із них 33 – іноземною мовою), 15 додатків на 74 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 298 сторінки, основний текст дослідження викладено на 173 сторінках. Роботу ілюструють 8 рисунків, 13 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету і завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, теоретико-методологічну базу, методи дослідження, наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, висвітлено публікації автора.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти» – на основі аналізу наукової літератури досліджено та проаналізовано стан розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти й визначено проблему дослідження, обґрунтовано концептуальні засади її індивідуалізованого розвитку.

Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми показав, що існує значна кількість наукових праць, згідно з якими методична компетентність є невід'ємною частиною та передумовою ефективної праці вчителя, його особистісного і професійного розвитку: праці дидактів минулого та сучасності, у яких розкриваються різні аспекти загальнодидактичної підготовки вчителів і викладачів (В. Загвязинський, І. Колесникова, П. Підласий), їх професійної компетентності (Л. Кобишева, О. Коваленко, А. Кочетов, Н. Кузьміна, С. Кульневич, О. Лебедев, Н. Лобанова, В. Луначек, Ю. Присяжнюк, В. Саюк), формування дидактичних умінь (В. Паламарчук, В. Чайка, А. Щербаков), застосування інноваційних технологій навчання (О. Пехота, Л. Пироженко, С. Сисоєва, А. Фасоля, Л. Штефан, Н. Якса). У науковому просторі є ґрунтовні дослідження стосовно суті й розвитку методичної компетентності вчителів різних предметів (мов, математики, біології, мистецтва) та інженерів-педагогів (М. Барна, В. Галай, Н. Глузман, Г. Грибан, Н. Грицай, А. Дейкіна, О. Жигайло, В. Зацаринна, О. Коваленко, Г. Ковтун, О. Кучерук, О. Лівшун, О. Мартиненко, О. Матяш, О. Семенов, В. Сидоренко, Л. Сімоненко, С. Скворцова, А. Степанюк, В. Студенікіна, К. Ткаченко). Науковцями наголошується на тому, що методична компетентність забезпечує спроможність учителя результативно діяти й ефективно розв'язувати методичні задачі, що виникають під час освітнього процесу.

Водночас в умовах значущості методичної підготовки вчителів технологій, спрямованої на розвиток комплексу знань, умінь і професійно важливих якостей у фахівців щодо формування у випускників закладів загальної середньої освіти готовності до нової інформаційно насиченої творчої праці, проблема розвитку методичної компетентності вчителів технологій є недостатньо дослідженою.

У розділі виокремлено основні напрями реформування системи післядипломної педагогічної освіти для створення ефективних технологій самовдосконалення вчителів технологій упродовж життя, обґрунтовано необхідність додаткового навчання вчителів за тематичними програмами спецкурсів, а також участі вчителів у позакурсний період у методичній діяльності, що має безперервний характер і надає кожному педагогові реальну можливість бути активним учасником у плануванні індивідуальної освітньої траєкторії, організувати самоосвітню діяльність для професійного самовдосконалення (І. Вернудіна, Н. Гузій, Г. Данилова,

О. Дубасенюк, І. Єрмаков, І. Зязюн, І. Колеснікова, Л. Коріна, Г. Кравченко, В. Крупицький, О. Огієнко, В. Олійник, О. Пехота, Л. Покроєва, Н. Протасова, Г. Сазоненко, Л. Сігаєва, С. Сисоєва, Т. Сорочан, Л. Халецька, Т. Браже).

За результатами вивчення наукових джерел проаналізовано особливості організації підвищення кваліфікації вчителів у розвинених країнах (США, Японії, Франції, Великій Британії, Німеччині, Польщі), виокремлено положення, що є основою концептуальних засад розвитку методичної компетентності вчителів технологій, а саме: визнання освіти протягом життя пріоритетом у сучасному суспільстві; формування мотивації та готовності вчителів до підвищення рівня професійної майстерності, до впровадження педагогічних інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій; забезпечення варіативності умов для підвищення кваліфікації, тобто надання кожному вчителю можливості обирати зручні для них освітні програми, форму, місце, термін навчання.

У розділі визначено методологічні підходи, на яких ґрунтується процес розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти: системний, діяльнісний, кваліметричний, андрагогічний, акмеологічний, індивідуалізований, компетентнісний.

У другому розділі – «Моделювання індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти» – уточнено суть, структуру методичної компетентності, діагностичний інструментарій вимірювання рівня її розвитку; теоретично обґрунтовано й розроблено модель індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

На основі праць (В. Адольф, О. Біляковська, Н. Божко, К. Везетіу, В. Галай, О. Ігна, Т. Кочарян, М. Лазарев, О. Лебедева, Ю. Пасов, Ю. Поваренкова, А. Притуло, В. Рейдало, С. Рягін) уточнено суть методичної компетентності вчителів технологій і зміст її структурних компонентів, а саме: особистісного, пізнавального та діяльнісного, кожний із яких включає відповідні елементи, що забезпечують учителям технологій успішне вирішення освітніх завдань, здатність аналізувати та проєктувати освітній процес і постійне професійне зростання. Так, пізнавальний компонент утворюють знання змісту освітньої програми навчального предмета «Технології», її варіативної складової, технологій реалізації діяльнісного та компетентнісного підходів у навчанні, новітніх методик навчання технологій, зокрема організації проєктно-технологічної діяльності, самостійної роботи здобувачів освіти, знання критеріїв оцінювання їх навчальних досягнень; знання модулів освітньої програми; знання про обладнання та інструменти, про створення безпечних умов під час виконання практичної роботи. Діяльнісний компонент методичної компетентності вчителя технологій включає аналітико-синтетичні, прогностичні, конструктивно-проєктувальні, конструкторсько-технологічні уміння та навички. Особистісний компонент передбачає наявність перцептивної, комунікативної здатності та здатності до рефлексії, сформованість в учителя технологій мотивації та здатності до саморозвитку і удосконалення методичної компетентності.

На основі праць А. Вербицького, Г. Журвич доведено, що ефективний індивідуалізований розвиток методичної компетентності вчителя технологій в умовах закладу післядипломної освіти забезпечується сукупністю детермінант – факторів, що забезпечують визначальний вплив на процес розвитку досліджуваної якості особистості вчителя в ході цілеспрямованої навчально-методичної діяльності й визначають зв'язки навчальної та методичної роботи в процесі підвищення кваліфікації вчителів технологій. До детермінант віднесено: актуалізацію професійно-особистісного потенціалу вчителя технологій, зокрема, формування мотивації до розвитку методичної компетентності, професійного самовдосконалення, готовності до неперервної освіти; залучення вчителя технологій до підвищення кваліфікації на спеціальних курсах та шляхом участі в різних науково-методичних заходах, самоосвітній діяльності; забезпечення інноваційного характеру пізнавальної діяльності вчителя в процесі підвищення кваліфікації; надання адресної методичної допомоги вчителям технологій щодо практичної реалізації в освітньому процесі проектної технології відповідно до їх індивідуальних запитів; створення відповідного інноваційного освітнього середовища; стимулювання практичної реалізації вчителем технологій компетентнісного та діяльнісного підходів у своїй освітній діяльності.

Теоретично обґрунтовано й розроблено модель індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти (рис. 1). Модель є науково-дослідною (за сферою застосування), інформаційною (за формою), мережевою (за структурою), моделлю системи навчання (за об'єктом дослідження).

Модель передбачає організацію освітньої діяльності на індивідуально-діагностичному, індивідуально-мотиваційному, індивідуально-технологічному, індивідуально-рефлексивному етапах. Структурні компоненти методичної компетентності вчителя технологій визначають зміст і форми цієї роботи з учителями під час навчання на курсах підвищення кваліфікації та в методичній роботі у позакурсний період.

На індивідуально-діагностичному етапі відбувається аналіз стану сформованості всіх компонентів методичної компетентності в учителів технологій. Для визначення рівня розвитку пізнавального та діяльнісного компонентів методичної компетентності використовуються індивідуальне діагностування, індивідуальна бесіда. Рівень сформованості особистісного компонента досліджується під час індивідуальної бесіди, а також індивідуального анкетування.

Індивідуально-мотиваційний етап передбачає настанову, мотивацію вчителів технологій до навчання протягом усього життя, до розвитку їх методичної компетентності. Дієвими формами роботи на цьому етапі є проблемні семінари, диспути за тематикою індивідуальних запитів, а також виставки, професійні конкурси індивідуальних досягнень.

Індивідуально-технологічний етап розвитку методичної компетентності вчителів технологій передбачає накопичення нових знань і вдосконалення професійних умінь у процесі самоосвіти, методичної роботи й безпосереднього навчання на курсах підвищення кваліфікації та спецкурсі.

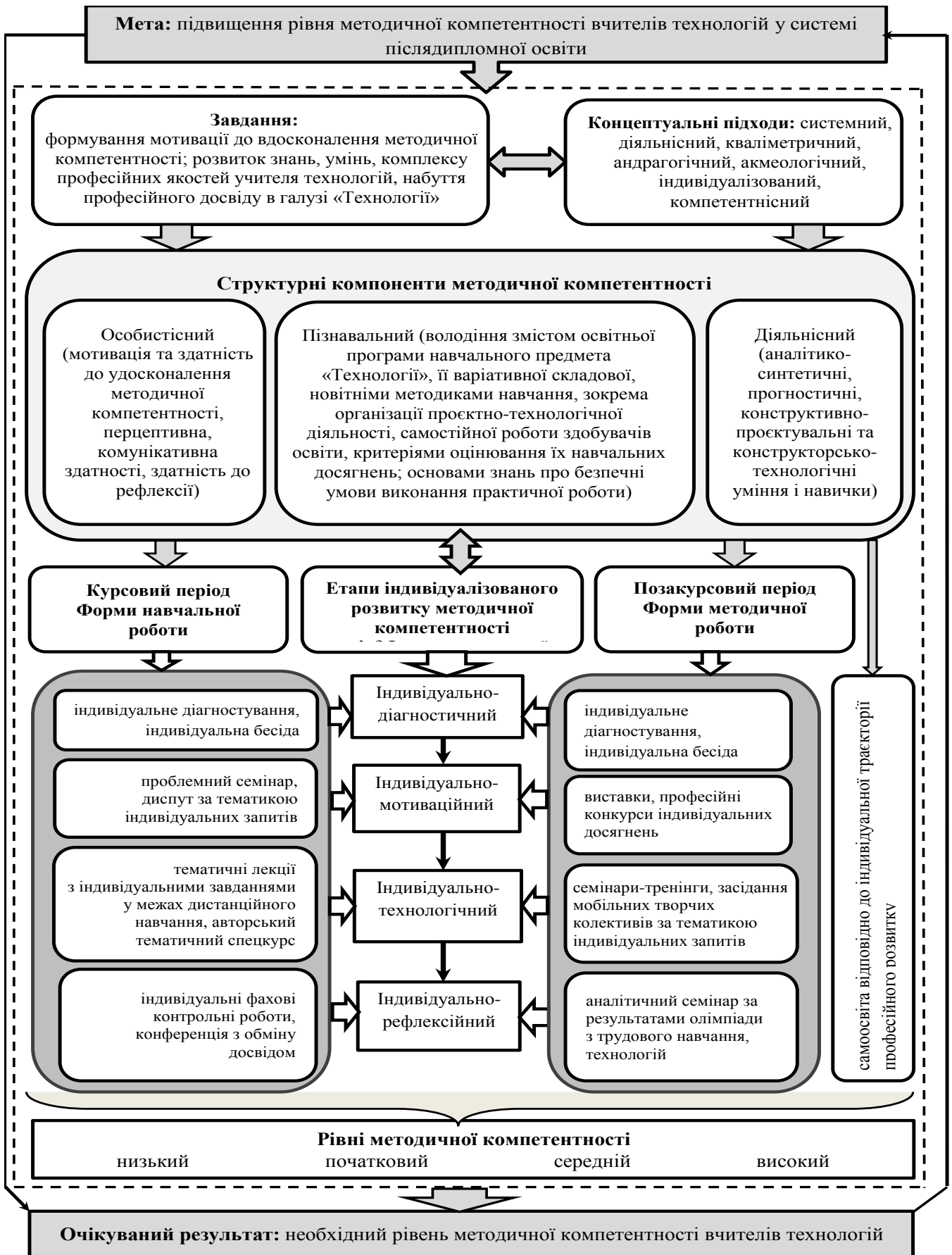

Рис. 1. Модель індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти

На цьому етапі у курсовому періоді використовуються тематичні лекції з індивідуальними завданнями у межах дистанційного навчання, авторський тематичний спецкурс; у позакурсний період – семінари-тренінги, засідання мобільних творчих колективів за тематикою індивідуальних запитів («Розвиток конструкторських і технологічних знань здобувачів освіти в галузі дизайн-проектування», «Проектно-технологічна діяльність здобувачів освіти як шлях розвитку та удосконалення їх конструктивно-проектувальних умінь», «Моделювання освітнього процесу на уроках технологій в контексті Концепції Нової української школи», «Основні критерії вибору проектів у освітньому процесі вивчення технологій»). Особливе значення на цьому етапі має навчання на спецкурсі, зміст якого формується відповідно до індивідуальних запитів слухачів. У цих умовах його зміст є практико орієнтованим, тому сприяє розвитку методичної компетентності, удосконаленню конструктивно-проектувальних умінь, що забезпечують проектування освітнього процесу з урахуванням вимог освітньої лінії «Технології» Державного стандарту загальної середньої освіти та навчальної програми.

Метою індивідуально-рефлексійного етапу є здійснення самооцінки педагогами власних професійних досягнень і підбиття підсумків розвитку всіх складових методичної компетентності. Це реалізується під час проведення аналітичного семінару за результатами олімпіади з трудового навчання та технологій, конференції з обміну досвідом і аналізу результатів індивідуальних фахових контрольних робіт.

Запропонована модель розвитку методичної компетентності вчителів технологій дозволяє на різних етапах добирати зміст і форми індивідуалізованої роботи з урахуванням особливостей кожної її складової, що сприятиме вдосконаленню системи підвищення кваліфікації, упровадженню технологій, які найбільшою мірою впливають на особистісний професійний розвиток і вдосконалення методичної компетентності вчителів технологій.

У третьому розділі – «Практична реалізація та експериментальна перевірка ефективності моделі індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти» – розкрито загальні питання організації та проведення педагогічного експерименту, особливості практичної реалізації моделі індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти, схарактеризовано її навчально-методичне забезпечення та педагогічний інструментарій, здійснено аналіз результатів експериментальної роботи.

Для перевірки гіпотези протягом 2015–2020 років проведено педагогічний експеримент, який передбачав п'ять етапів, серед яких: підготовчий, констатувальний, формувальний, контрольний та узагальнювальний. Згідно з програмою експерименту було сформовано експериментальну (96 осіб) і контрольну (95 осіб) групи. Дослідження здійснювалося на базі Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»; деякі елементи програми експериментального дослідження апробувалися в Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені

В. М. Остроградського, Чернігівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, Кіровоградському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені В. О. Сухомлинського.

На підготовчому етапі розроблено програму експериментального дослідження, здійснено добір його інструментарію. На констатувальному етапі здійснювалося вимірювання рівня розвитку методичної компетентності досліджуваних. Для цього використано систему факторів (суб'єктний, знаннєвий, операційний), відповідні критерії та діагностичний інструментарій їх оцінювання. Так, показники суб'єктного фактора встановлювалися з використанням тестів на визначення рівня саморозвитку та професійно-педагогічної діяльності (за Л. Бережновою), на визначення рівня реалізації потреб у саморозвитку (за М. Фетискіним, В. Козловим та Г. Мануйловим), на визначення мотиваційної структури особистості (за В. Мільман), діагностики комунікативних і організаторських схильностей (КОС-2) (за М. Фетискіним, В. Козловим і Г. Мануйловим), визначення рівня розвитку рефлексійності (за А. Карповим); опитувальника для визначення особистісного компонента методичної компетентності вчителя технологій (авторська розробка). Показники знаннєвого фактора оцінювалися на підставі тестових завдань щодо визначення рівня професійних знань і вмінь учителів технологій (авторська розробка). Показники операційного фактора вимірювалися на основі вирішення вчителями технологій практичних завдань, діагностувальної карти сформованості проєктувальних умінь (за О. В. Чайкою; авторська модифікація).

Результати вимірювань на констатувальному етапі засвідчили відсутність фахової освіти у 48,4% вчителів технологій, недостатній рівень володіння змістом навчального предмета (39%), незнання основ загальної педагогіки та психології (48%) та недостатню обізнаність із сучасними підходами до реалізації завдань освітньої галузі «Технології» (46%), що характеризує недостатній рівень сформованості методичної компетентності у вчителів технологій.

На формуальному етапі в експериментальній групі було впроваджено розроблену нами модель індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій, апробовано результативність системного впровадження форм і методів навчально-методичної роботи, спрямованої на підготовку вчителів до сучасної професійної діяльності.

У курсовий період використовуються тематичні лекції з індивідуальними завданнями в межах дистанційного навчання, авторський тематичний спецкурс. Зміст навчання за програмою авторського тематичного спецкурсу для учасників експериментальних груп спрямований на створення умов для систематичного використання проєктної технології вчителями технологій закладів загальної середньої освіти, підвищення рівня їх методичної компетентності та як наслідок – підвищення якості технологічної освіти. Науково-теоретичний модуль спецкурсу висвітлює питання розвитку технологічних здібностей здобувачів освіти у процесі опанування освітньої галузі «Технології», використання методу проєктів в навчанні технологій; психолого-педагогічні основи винахідницької творчості здобувачів освіти, урахування й розвиток їх особистісних якостей та природних здібностей. Практичний модуль присвячено опрацюванню основних критеріїв вибору проєктів в

освітньому процесі вивчення технологій, опануванню уміннями орієнтувати здобувачів освіти на вибір напрямів та тем творчих проєктів. Наявний у вчителів досвід професійної діяльності та знання про особливості проєктно-технологічної компетентності здобувачів освіти, здобуті в ході навчання за програмою авторського тематичного спецкурсу, стали підґрунтям для створення індивідуальних освітніх траєкторій учасників формульованого етапу експерименту – персональних стратегій їхнього професійного зростання, удосконалення особистісних якостей, розвитку методичної компетентності, що вибудовувалися на основі усвідомлення й суб'єктивізації професійних завдань, цінностей, норм, а також визнання унікальності кожної особистості та створення умов для реалізації її потенціалу.

У позакурсний період робота з підвищення кваліфікації вчителів технологій у межах нашого дослідження була спрямована на забезпечення методичного супроводу розвитку методичної компетентності вчителів технологій, набуття ними нового досвіду професійної діяльності. Використовувалися такі форми роботи: семінари-тренінги, засідання мобільних творчих колективів за тематикою індивідуальних запитів. Це дозволило кожному з них обирати власний шлях розвитку, а також урахувати освітні потреби та запити педагогів, рівень їхньої професійної майстерності, мотиви вдосконалення власного професіоналізму; стимулювали кожного вчителя до набуття професійної компетентності, здатності адаптуватися в умовах, що постійно змінюються.

На контрольному етапі здійснювався аналіз рівня розвитку методичної компетентності вчителів технологій ЕГ і КГ, для чого використано кваліметричний підхід. На цій основі, з урахуванням вимог Національної рамки кваліфікацій та особливостей професійної діяльності вчителя технологій, розроблено факторно-критеріальну модель. Кожен із факторів і критеріїв має свої особливості та зазначені ступені прояву, що відповідають низькому (0,25), початковому (0,5), середньому (0,75) та високому (1) рівням. Діагностичний інструментарій був комплексним, спрямованим на дослідження розвитку всіх складових методичної компетентності вчителів технологій. За результатами виявлення рівня розвитку методичної компетентності вчителів технологій вносилися необхідні корективи та зміни в процес їхнього подальшого професійного розвитку.

Узагальнювальний етап експерименту передбачав здійснення порівняльного аналізу та інтерпретації результатів дослідження, які представлено в табл. 1. Отже, аналіз отриманих даних засвідчив позитивну тенденцію зростання всіх показників у усіх досліджуваних групах, проте в ЕГ спостерігається значно вищий позитивний приріст. У результаті педагогічного експерименту у вчителів технологій ЕГ відбувся приріст високого та середнього рівнів за всіма факторами методичної компетентності, а саме: суб'єктивним (18,54 % й 20,32 % відповідно), знаннєвим (21,13 % й 20,05 % відповідно), операційним (16,67 % й 17,19 % відповідно).

У той же час, у КГ приріст на високому й достатньому рівнях є значно меншим: за суб'єктивним (3,37% й 6,11% відповідно), знаннєвим (2,71% й 6,47 % відповідно), операційним (1,32% й 5,26% відповідно).

**Узагальнені результати експериментальної перевірки моделі
індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій
(приріст у %)**

Фактори та критерії кваліметричної моделі	Рівень	ЕГ %	КГ%
Суб'єктний (мотивація до саморозвитку, здатність удосконалення методичної компетентності та її саморозвитку, перцептивна, комунікативна здатність і здатність до рефлексії)	Високий	18,54	3,37
	Середній	20,32	6,11
	Початковий	-27,92	-7,16
	Низький	-10,94	-2,32
Знаннєвий (професійні знання в галузі технологій та методики їх навчання, здатність їх використовувати в професійній діяльності)	Високий	21,13	2,71
	Середній	20,05	6,47
	Початковий	-26,79	-6,92
	Низький	-14,39	-2,26
Операційний (аналітико-синтетичні, прогностичні, конструктивно-проектувальні, конструкторсько-технологічні вміння та навички)	Високий	16,67	1,32
	Середній	17,19	5,26
	Початковий	-22,66	-5,05
	Низький	-11,20	-1,53

Вірогідність отриманих експериментальних результатів підтверджено методами математичної статистики, що передбачало застосування статистичного критерію χ^2 (критерію Пірсона). Зіставляючи емпіричні розподіли контрольних і експериментальних груп після реалізації авторської моделі, отримали, $\chi^2_{\text{емп}} = 29,79$; $\chi^2_{\text{емп}} > \chi^2_{\text{кр}}$ (при рівні достовірності 95% і абсолютній похибці $\alpha = 0,05$. $\chi^2_{\text{кр}} = 7,815$). Тому було прийнято альтернативну (H_1) гіпотезу: H_1 – емпіричні розподіли рівнів розвитку методичної компетентності вчителів технологій контрольної та експериментальної груп значно різняться між собою, і ця різниця визначається процесом упровадження авторської моделі індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій.

Це підтверджує гіпотезу дослідження та свідчить про досягнення мети й виконання поставлених завдань.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення проблеми підвищення рівня методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти шляхом теоретичного обґрунтування, розроблення, експериментальної перевірки й практичного впровадження моделі її індивідуалізованого розвитку, яка базується на засадах системної реалізації діяльнісного, кваліметричного, андрагогічного, акмеологічного, індивідуалізованого, компетентнісного підходів.

Узагальнення результатів теоретичного пошуку та експериментальної роботи дало можливість сформулювати такі висновки:

1. На основі аналізу наукової літератури й нормативних вимог до професійної діяльності вчителів технологій обґрунтовано необхідність розвитку їх методичної компетентності. Доведено, що ці питання недостатньо висвітлені в сучасній науковій літературі, що не дозволяє розвивати методичну компетентність учителів технологій згідно з вимогами Концепції Нової української школи до вчителя-

предметника та в умовах упровадження у виробництво сучасної техніки й передових технологій, становлення ринкових стосунків і нових форм господарювання.

Ураховуючи, що значна кількість учителів технологій сьогодні не має спеціальної педагогічної або технологічної підготовки, достатнього рівня методичної компетентності, актуальності набуває розроблення нових підходів щодо підвищення професійної майстерності вчителя технологій, розвитку його методичної компетентності, формування мотивації та готовності до впровадження педагогічних інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій, що потребує неперервного професійного вдосконалення в системі післядипломної освіти та самоосвітньої діяльності на засадах індивідуалізованого підходу.

2. На основі аналізу наукових праць і досвіду зарубіжних країн щодо організації післядипломної педагогічної освіти обґрунтовано концептуальні засади індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій. Провідними методологічними підходами його реалізації визначено системний, діяльнісний, кваліметричний, андрагогічний, акмеологічний, індивідуалізований, компетентнісний. У дисертації ґрунтовно висвітлені засади компетентнісного підходу як основної методології підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Це дає можливість розглядати розвиток методичної компетентності вчителя технологій як неперервний процес його самовдосконалення та самоактуалізації під час професійної діяльності. Індивідуалізований розвиток методичної компетентності вчителя технологій передбачає особистісну орієнтацію змісту навчально-методичного впливу в системі післядипломної освіти, що обумовлюється рівнем його професійної підготовки (педагогічної, технологічної) і здатністю до рефлексії та саморозвитку.

3. Уточнено суть, структуру методичної компетентності вчителів технологій, діагностичний інструментарій вимірювання рівня її розвитку. Методична компетентність учителя технологій розглядається як інтегральна професійно значуща характеристика фахівця, що виявляється у сформованій системі знань науково-теоретичних засад змісту предмета «Технології» та методики його навчання, умінь вирішувати методичні завдання, які виникають у педагогічній діяльності, й комплексу професійно важливих якостей, які забезпечують ефективну реалізацію професійної діяльності вчителів технологій.

Уточнено зміст структурних компонентів методичної компетентності вчителів технологій: особистісного (мотивація та здатність до удосконалення методичної компетентності та її саморозвитку, перцептивна, комунікативна здатність і здатність до рефлексії), пізнавального (володіння змістом освітньої програми навчального предмета «Технології», її варіативної складової, технологіями реалізації діяльнісного та компетентнісного підходів у навчанні, новітніми методиками навчання, зокрема організації проєктно-технологічної діяльності, самостійної роботи здобувачів освіти, критеріями оцінювання їх навчальних досягнень; основами знань про безпечні умови виконання практичної роботи) та діяльнісного (аналітико-синтетичні, прогностичні, конструктивно-проєктувальні, конструкторсько-технологічні вміння та навички).

Запропонована структура передбачає виявлення рівнів розвитку методичної компетентності вчителів технологій: низького, середнього, достатнього, високого. Для визначення кожного рівня розроблено відповідні фактори та критерії. Для вимірювання характеристик, що за своєю сутністю є якісними, використано кваліметричний підхід; розроблено адаптовану до особливостей професійної діяльності вчителя технологій факторно-критеріальну модель.

4. Теоретично обґрунтовано й розроблено модель індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти на основі системної реалізації діяльнісного, кваліметричного, андрагогічного, акмеологічного, індивідуалізованого, компетентнісного підходів. Модель включає мету, завдання, методологічні підходи до розвитку методичної компетентності, її структуру, етапи розвитку, форми роботи, рівні розвитку й очікуваний результат. Етапами розвитку означеної компетентності є індивідуально-діагностичний, індивідуально-мотиваційний, індивідуально-технологічний та індивідуально-рефлексійний, під час яких відбувається підвищення рівня розвитку методичної компетентності фахівців. Модель є комплексною і забезпечує неперервне навчання вчителів технологій у системі післядипломної освіти в курсовий (спеціально організовані курси підвищення кваліфікації) та позакурсний (через різні форми методичної роботи) періоди відповідно до визначених етапів. Розроблено навчально-методичне забезпечення індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти (авторську освітню програму тематичного спецкурсу, методичні рекомендації для вчителів технологій).

5. Практично реалізовано й експериментально перевірено авторську модель індивідуалізованого розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти. Проведений аналіз результатів контрольного етапу експерименту засвідчив статистично значущу позитивну динаміку підвищення рівня розвитку методичної компетентності вчителів технологій ЕГ за всіма факторами. Приріст високого та середнього рівнів розвитку досліджуваної компетентності вчителів технологій експериментальних груп за суб'єктивним фактором становить 18,54 % й 20,32 % відповідно, за знаннєвим фактором – 21,13 % й 20,05 % відповідно, за операційним фактором – 16,67 % й 17,19 % відповідно. В той же час, у досліджуваних КГ приріст на високому й достатньому рівнях є значно меншим: за суб'єктивним фактором – 3,37 % й 6,11 % відповідно, за знаннєвим фактором – 2,71 % й 6,47% відповідно, за операційним фактором – 1,32 % й 5,26 % відповідно. Вірогідність отриманих експериментальних результатів підтверджено методами математичної статистики, що передбачало застосування статистичного критерію χ^2 (критерію Пірсона).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підвищення рівня методичної компетентності вчителів технологій і відкриває перспективу для вивчення подальших шляхів удосконалення системи післядипломної освіти вчителів технологій, зокрема, оволодіння ними цифровими технологіями, розвиток їх професійної компетентності в умовах дистанційної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дослідження

1. Остапенко А.С. Розвиток творчості педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*: К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2016. Вип. 26 (36). С. 114-118 .

2. Остапенко А.С. Аналіз наукових пошуків щодо розвитку методичної компетентності вчителя технологій. *Педагогічні науки*. Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2017. Вип. LXXX.Т.3. С.192-195.

3. Остапенко А.С. Модель розвитку методичної компетентності вчителя технологій у системі післядипломної освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Х.: УПА, 2019. № 64. С 29-37.

4. Покроєва Л.Д., Остапенко А.С. Методична компетентність учителя технологій як основа його конкурентоспроможності. *Педагогічний альманах*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2019. Вип. 44. С.146-152.

5. Остапенко А.С. Проектування цілей та змісту розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. Budapest, 2020. VIII (38), I.:230. С. 59-62.

6. Покроєва Л.Д., Остапенко А.С. Форми роботи з розвитку методичної компетентності вчителів технологій в системі післядипломної освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Х.: УПА, 2020. №67. С 120-129.

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Остапенко А.С. Концептуальні підходи у розвитку методичної компетентності педагогічних працівників в системі післядипломної педагогічної освіти. *Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування шкільної освіти*: матер. онлайн-конф. Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету ім. Бориса Грінченка (м. Київ, 20-23 квітня 2015 р.). URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/idpurso/paper/view/52/95>.

8. Остапенко А.С. Педагогічна практика як фактор розвитку методичної компетентності учителя в умовах післядипломної педагогічної освіти. *Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: проблеми теорії і практики підготовки та перепідготовки освітянських кадрів*: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2015 р.). К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. С. 188-191.

9. Остапенко А.С., Покроєва Л.Д. Методична компетентність учителя технологій як основа його конкурентоспроможності в умовах освітніх змін. *Наука і молодь 2018: пріоритетні напрями глобалізаційних змін*: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених (м. Київ, 18 травня 2018 р.). К.: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2018. Вип. 3. URL: <http://umo.edu.ua/materiali-konferencij-nimp>.

10. Остапенко А.С. Складові методичної компетентності вчителя технологій. *Key Issues of Education and Sciences: Development Prospects for Ukraine and Poland*:

proceeding of International Multidisciplinary Conference (Stalowa Wola, 20-21 July, 2018). Stalowa Wola, 2018. Vol. 3. P.142-145.

11. Остапенко А.С. Развитие методической компетентности учителя технологий у процессе підвищення кваліфікації. *Science progress in European countries: new concepts and modern solution: proceedings of the VI International Scientific Conference* (Stuttgart, April 19, 2019). Stuttgart, 2019. С. 322-334.

12. Остапенко А.С. Структура методической компетентности учителя технологий. *Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя: зб. матер. II Міжнар. наук.-практ. WEB-форуму (м. Київ-Харків, 25-27 березня 2020 р.)*. Київ-Харків, 2020. Вип. 2. С.92-96.

13. Остапенко А.С. Детерминанты развития методической компетентности учителей технологий в системе післядипломної освіти. *Modern science: problems and innovations: abstracts of III International Scientific and Practical Conference* (Stockholm, 1-3 June, 2020). Stockholm, 2020. С. 392-398.

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дисертації

14. Остапенко А.С. Концептуальні підходи в розвитку методической компетентности учителів трудового навчання та технологий у системі післядипломної педагогічної освіти. *Джерело педагогічних інновацій. Компетентнісний підхід в освіті*. Х.: КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», 2017. Вип. 3(19). С. 73-77.

15. Трудове виховання дошкільників: метод. посіб. / Остапенко А.С. та ін; за заг. ред. Л.Д. Покроєвої. Х.: КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», 2018. 312 с.

16. Вороніна Г.Л., Остапенко А.С., Ярещенко Л.В. Методичний порадник учителя трудового навчання / за заг. ред. Л.Д. Покроєвої. Х.: КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», 2019. 148 с.

17. Остапенко А.С. Развитие методической компетентности учителей технологий у системі післядипломної освіти: метод. реком. / за заг. ред. Л.Д. Покроєвої. Х.: КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», 2020. 36 с.

АНОТАЦІЯ

Остапенко А.С. Развитие методической компетентности учителей технологий в системі післядипломної освіти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, 2021.

Дисертація є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми підвищення рівня індивідуалізованого розвитку методической компетентности учителів технологий в системі післядипломної освіти. У роботі представлені результати теоретичного та експериментального пошуку у напрямі створення моделі індивідуалізованого розвитку досліджуваної компетентности. Обґрунтовано концептуальні підходи до індивідуалізованого розвитку методической компетентности учителів технологий у системі післядипломної освіти. Уточнено суть, структуру означеної компетентности, розроблено модель її індивідуалізованого розвитку на

основі системної реалізації діяльнісного, кваліметричного, андрагогічного, акмеологічного, індивідуалізованого, компетентнісного підходів. Ефективність запропонованої авторської моделі доведено за результатами педагогічного експерименту.

Ключові слова: методична компетентність, модель, індивідуалізований розвиток, підвищення кваліфікації, післядипломна освіта, вчителі технологій, курсовий період, позакурсний період.

Остапенко А.С. Развитие методической компетентности учителей технологий в системе последипломного образования. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Украинская инженерно-педагогическая академия, Харьков, 2021.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы повышения уровня индивидуализированного развития методической компетентности учителей технологий в системе последипломного образования. Обоснованы концептуальные подходы к индивидуализированному развитию методической компетентности учителей технологий в системе последипломного образования. Уточнена суть, структура методической компетентности учителей технологий и разработана модель ее индивидуализированного развития на основе системной реализации деятельностного, кваліметричного, андрагогічного, акмеологічного, індивідуалізованого, компетентнісного підходів. Ефективність запропонованої авторської моделі доведена за результатами педагогічного експерименту.

Ключевые слова: методическая компетентность, модель, индивидуализированное развитие, повышение квалификации, последипломное образование, учителя технологий, курсовой период, внекурсной период.

Ostapenko A.S. Development of methodical competence of technology users in the system of postgraduate education. – On the rights of manuscripts.

Thesis for a PhD Degree in Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Vocational Training. – Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, Kharkiv, 2021.

The dissertation is a theoretical and experimental study of the problem of development of methodical competence of technology teachers in the system of postgraduate education on the basis of individualization. The paper presents the results of theoretical and experimental research in the direction of creating a model of individualized development of methodical competence of technology teachers in the system of postgraduate education. The work provides a thorough review of the literature of Ukrainian and foreign authors on the research. Particular attention is paid to the processes of modernization of the postgraduate education system in terms of implementation of the Concept of the New Ukrainian School.

In particular, the provisions of competence and individual approaches as the main methodology for in-service training of technology teachers, the relevant conceptual and

terminological apparatus are considered in detail. Conceptual approaches to the development of methodical competence of technology teachers in the system of postgraduate pedagogical education are researched and concretized. Within the limits of research determinants of development of methodical competence of the teacher of technologies in the conditions of establishment of postgraduate pedagogical education are defined; factors that have a decisive influence on the process of individualized development of the studied quality of the teacher's personality in the course of educational and methodical work organized in the institution of postgraduate pedagogical education.

The stages of development of each component of methodical competence are determined: diagnostic, motivational, activity-technological and reflexive. The essence of activity with teachers at each of these stages is analyzed. The means of development of methodical competence of teachers of technologies at each of these stages are defined and characterized. Author's approaches to determining the forms and content of work on professional development of technology teachers are shown. In the dissertation the whole spectrum of means of development of methodical competence of teachers of technologies both on advanced training courses, and in methodical work is in detail analyzed and systematized. Based on foreign sources, the experience of relevant training in Poland, USA, Germany, France, Great Britain, and Japan is presented.

In the framework of the dissertation research the criteria are determined, the indicators and levels of individualized development of methodical competence of technology teachers are determined.

At the formative stage the developed model of individualized development of methodical competence of the teacher of technologies was introduced; tested certain tools of educational and methodical work aimed at preparing teachers for successful pedagogical activities was tested; the training of members of experimental groups according to the program of the author's thematic special course "Formation of design and technological competence of students in training in the field of" Technology "is organized, and also their participation in various forms of methodical work is provided.

The dissertation presents a factor-criterion model for assessing the level of individualized development of methodical competence of a technology teacher. The model identifies 16 criteria, which are part of three main factors, which, in turn, are part of the parameter T_{zag} , which reflects the overall level of development of methodical competence.

Based on the theoretical conclusions of the analysis of the scientific literature and the obtained data, an in-service training system was created and experimentally tested, which would ensure the effective development of the studied personality of teachers. To this end, technology teachers in experimental groups were offered a choice of means of continuous, systematic, purposeful development of theoretical material, improvement of existing practical skills and acquisition of new competencies in pedagogical activity on the basis of the principle of individualization.

The scientific novelty and theoretical significance of the results is that: for the first time: theoretically substantiated, developed and experimentally tested a model of individualized development of methodical competence of technology teachers in the system of postgraduate education, which is based on the systematic implementation of

competence, activity, individual and technological approaches in the process of professional development in the author's educational program and provides for the participation of teachers in methodical activities in accordance with the individual level of training and individual requests, which contributes to the formation of motivation for continuous professional development

specified: the essence of the methodical competence of a teacher of technology as a component of his professional competence, a holistic professionally significant characteristic of the teacher's personality and activity, which provides knowledge of methodical and theoretical principles of technology teaching methods; includes the ability to recognize and solve methodical problems that arise in the course of pedagogical activities; the presence of a set of personal qualities and professional skills, the formed need for continuing education; the content of structural components of methodical competence of technology teachers, namely: personal, cognitive (cognitive) and activity; criteria and indicators for the development of various components of the methodical competence of technology teachers.

The practical significance of the research results lies in the development of the educational program of the thematic special course, methodical recommendations on ways to increase the methodical competence of technology teachers on the basis of individualization. A set of diagnostic procedures aimed at determining the individual level of methodical competence of technology teachers has been developed and tested. The topics and content of various forms of methodical work with technology teachers are defined and described.

The paper presents the results of a pedagogical experiment, during which the presence of positive dynamics in the development of methodical competence of teachers of technology of the experimental group was proved.

Key words: methodical competence, model, individualized development, advanced training, postgraduate education, technology teacher, period between the courses, inset courses period.

Підписано до друку 02.03.2021 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times ET. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 пр. Зам. № 227421

Надруковано з готового оригінал-макету у друкарні «Аладдин-Принт»
Свідоцтво про державну реєстрацію В00 № 966600 від 28.03.2003 р.
61023, м. Харків, вул. Донець-Захаржевського, 6/8
Тел.: (057) 7170999 <http://aladdin-print.ua>